

Zdroj: Mladá fronta DNES
Datum vydání: 30.8.2000
Rubrika / pořad: Titulní strana
Strana / zpráva 01
Autor: JANA **USTOHALOVÁ**

[Přidat do exportu](#) | [tisk zprávy](#) | [export do RTF](#) | [export do HTML](#) | [export do DBF](#)

V Mozdoku zapíjejí ruští vojáci své padlé

M o z d o k, Severní Osetie (Od naší spolupracovnice) - Válku je v Mozdoku cítit všude. Z velké vojenské základny ve městě v Severní Osetii startují již rok letadla k útokům na pozice čečenských ozbrojenců. Je to město v týlu, válka je však velmi blízko.

Do místnosti v malém hotelu vchází několik zaprášených a upocených ruských vojáků, kteří se právě vrátili z Čečenska. "U Samašek vybuchl náš obrněný transportér! Dva chlapci jsou mrtví a pět raněných," hlásí do nastalého hrobového ticha. "Ještě včera tam žádná nálož nebyla, cestu jsme dobře zkontrolovali. Vybuchlo to přesně mezi předními a zadními koly. A přitom jeli jenom pro potraviny do skladu. Ta čečenská verbež!" Aniž odložili samopaly, vojáci hned objednávají několik láhví vodky a na servírku křiknou, že mají hlad, ať jim dá jíst cokoliv. Vodky nalijí o jednu sklenici víc. Nechají ji stát na stole a na skleničku položí kousek chleba. "Tak za ty naše mrtvé chlapce," pronášejí v ruské armádě tradiční přřípek za padlé vojáky. Ještě před dvěma lety málokdo dokázal toto město na mapě najít. Mozdok, v osetštině "mizerný les", se pak stal týlovým městem, kam vojáci jezdí odpočívát a nakupovat. Na poště jdou na odbyt hlavně erotické časopisy, v telefonních kabinkách stojí, jeden vedle druhého, mladí muži v maskáčích, kteří se snaží dovolat svým blízkým.

Severní Osetie se poněkud liší od sousedních, převážně muslimských republik. Mezi jejími obyvateli je mnoho lidí ze Střední Asie, Rusů i Číňanů. Opravdových Osetinců je podle posledního sčítání jenom asi deset procent. Převládá zde pravoslaví, a proto po ulicích Mozdoku nemusí chodit ženy v dlouhých šatech a se šátkem na hlavě. Stejně tak mohou všichni svobodně popíjet alkohol, aniž by se museli bát trestu muslimského duchovního.

Místní si na vojáky pomalu zvykají. "Nejhorší to tady bývá v noci, když se opíjejí a střílejí do vzduchu," říká u poháru znamenitého osetského vína šedesátiletá Světlana Klinčajeová z Lukavky. Tato čtvrt' města je nejbližší vojenské základně. "Ve srovnání s první válkou to už ale není tak hrozné, protože většina vojáků je tady na smlouvu, přijeli si do Čečenska vydělat peníze. Jsou ukázněnější než osmnáctiletí kluci."

A rozdíl je i v tom, že do Mozdoku nejedí prakticky žádné matky hledat své syny a protestovat proti posílání mladých a nezkušených mužů do předních linií. "Není tady ani jedna matka, protože všechny dobře vědí, že jejich synové žijí svoje rodiny právě z války v Čečensku." Bába Světa, jak Světlaně přezdívali sousedé, ví dobře, o čem mluví, protože je mozdockou zástupkyní Výboru matek vojáků Ruské federace. Za minulé války pomáhala hledat ubytování pro nešťastné matky ztracených vojáků a sama se snažila vyjednávat s důstojníky, aby pouštěli svoje podřízené domů.

"Každý den zemře v Čečensku několik ruských vojáků," tvrdí Pavel, důstojník ruské tajné služby FSB. "Ale my jsme tady a nikdy odsud neodejdeme, je to naše území, které nám chtějí vzít islámští bandité a teroristé."

Pavel slouží u Federální bezpečnostní služby několik let a při rozhovoru cituje Puškina, Někrasova či Čechova. Ale nejradši ze všeho vaří. Doma, na Urale, jej čeká dívka, s níž se chce oženit, hned, jak to bude možné. "Já tady nejsem kvůli penězům, ale kvůli ideji. Za půl roku jsem si sice vydělal pět tisíc dolarů, ale přitom jsem hotov každou minutu umřít za Rusko. Doma vědí, kde jsem. Jenom moje babička, muslimka, která se za mě každý den modlí, nic neví."

Voják Sláva, jenž dostal dvoudenní dovolenou po čtyřech měsících strávených v Grozném, říká, že v zákopech je těžké narazit na ateistu. "Tam každý člověk v něco uvěří," prohlašuje a otáčí posvěceným stříbrným prstýnkem. Je na něm napsáno: Hospodine, spas a zachraň mě. "Ten křížek z uzlíků, který mám na krku, taky posvětil pravoslavný pop," dodává. Křížek dostal od jedné staré paní. "V Čečensku byl už za předchozí války a svého majitele ochránil před smrtí. Věřím, že mě taky. A až to tady skončí, vrátím křížek té známé a ona talisman zase dá někomu, kdo půjde do války. Tak se sem bude stále vracet a ochraňovat ruské vojáky."

Co ruským vojákům ve válce nejvíc chybí? "Kdyby nám tak někdo přivezl kus černého moskevského chleba," říká bez rozmyšlení Pavel. "Jídlo nám dávají dobré, to ano, ale my už nemůžeme ten bílý osetinský chléb ani vidět. Obvyčejný černý chléb, to mi nejvíc chybí."

**

Zdroj: Mladá fronta DNES
Datum vydání: 19.4.2000
Rubrika / pořad: Ze zahraničí
Strana / zpráva 14
Autor: JANA **USTOHALOVA**

[Přidat do exportu](#) | [tisk zprávy](#) | [export do RTF](#) | [export do HTML](#) | [export do DBF](#)

Válka nekončí, čečenští běženci dále živoří

N a z r a ň, Inguško (Od naší spolupracovnice) - Do vzdálenosti dvou set metrů od vepřína na vyvýšenině nedaleko Nazraně je cítit typický zápach prasat. Před budovou je však živo - na trávníku si hrají děti, dospělí stojí ve frontě na chleba.

"Kompaktnik" s označením MTF-2 je jedním z desítek divokých uprchlických táborů, které se před měsíci začaly v Ingušku objevovat spolu s přílivem čečenských běženců.

"My, muslimové, musíme žít v prasečáku," rozčiluje se tělnatá žena v červenobílých šatech. "A to po nás ještě správce chce, abychom platili nájem jeden rubl za metr čtvereční. Vždyť nemáme peníze ani na pleny pro děti!" Ačkoliv je jasný den, v potemnělé místnosti o rozměrech většího obývacího pokoje se tísní třicet lidí. V oknech je místo skla igelit, u stěn jsou naskládány velké tašky s osobními věcmi, částečně slouží i jako izolace proti vlhku. Na patrových palandách polehává několik dětí. Ostatní jsou ve škole, kterou zřídila

ve stanu před vepřínem česká nadace Člověk v tísni. "Postavili jsme ji před týdnem," říká Timur Zjazikov, nazraňský spolupracovník nadace. "Ještě tady není žádný nábytek a teprve dnes jsme přivezli sešity a pera."

Na rozvrhu je právě hodina ruštiny. Kolem jednoho stolu nahrubo sbitého z několika prken, na udusané zemi, sedí děti na polenech a učí se azbuku. "Některé z nich se umí rusky sotva podepsat," vysvětluje učitelka Zarina. "Posledních několik let v Čečensku moc nefungovaly státní školy a na soukromé často rodiče neměli peníze. Mnoho menších dětí navíc mluví jenom čečensky, protože rusky se prostě neměly kde naučit."

Nenápadná cedule u silnice s nápisem "běženci" upozorňuje na jiný uprchlický tábor, který je v kravíně. "Když jsme sem v listopadu přišli, ležela tady mrtvá telata," vypráví pohublá Zura, která se svým ročním synem utekla před bombami z Grozného. "Tuhle místnost jsme uklidili a teď tady žije deset lidí."

Vaří čaj, za zdí bučí krávy. "Je tady hrozné vlhko a průvan, před nimiž nás neochrání ani deky na zemi místo koberců. Všechny děti jsou nemocné, mají lišeje nebo jiné kožní choroby. Bojíme se, aby se tady neobjevila tuberkulóza."

Osm set lidí žijících v kravíně je na tom ještě relativně dobře. Ačkoliv humanitární pomoc dostali naposledy před měsícem, správce jim sem zavedl vodu a plyn a u cesty je suchý záchod.

Když se chce Lejla dostat "domů", musí se vyšplhat na železniční násep, podlézt pod vagonem a nespadnout z příkrých kluzkých schůdků. Uprchlický tábor Severnyj, vagon č. 33, to je její nová adresa. Lejlina rodina se sem "přistěhovala" před půl rokem. "Žijeme s pěti dětmi v tomto kupé. Umýváme se na záchodku, stejně jako dalších padesát lidí z našeho vagonu," říká Lejla a ukazuje svého tříměsíčního syna, který se v jejich kupé také narodil.

"Utekli jsme hned po vybombardování centrálního tržiště v Grozném koncem října. Byla jsem tam tehdy nakupovat se svou pětiletou dcerkou a najednou začaly doprostřed davu padat bomby. Jedna střepina zasáhla ženu, která stála nedaleko, a uřízla jí ruku," vzpomíná. "Další vybuchla přímo v autobuse plném lidí. Jenom já jsem napočítala sto třicet mrtvých."

Lejla byla tehdy v šestém měsíci těhotenství. "Vojáci na kontrolních stanovištích nás nechtěli pouštět ven. Naši rodinu zachránilo to, že jsem sehnala porodní bolesti," popisuje svou anabázi. "Ve stanu je to lepší," zasní se Lejla a dívá se z okna na nedaleký stanový tábor Sputnik. "I když v něm bydlí pohromadě několik rodin, pořád je tam víc místa než v kupé." Pak otočí hlavu na druhou stranu vagonu. "Ale my tady zase máme hezký výhled na hory."

A návrat? "Samozřejmě chceme zpátky, protože v Grozném je náš domov. Zatím nevíme, kdy se budeme moci vrátit. Správa tábora říkala, že až to bude možné, odvezou nás tímhle vlakem rovnou na nádraží v Grozném," říká Lejla.

**

Datum vydání: 4.2.2002
Rubrika / pořad: Reportáž
Strana / zpráva 36
Autor: Jana **Ustohalová**, Golovino

[Přidat do exportu](#) | [tisk zprávy](#) | [export do RTF](#) | [export do HTML](#) | [export do DBF](#)

Mamočky v kriminále

Gulag už je minulostí, vězeňské pracovní tábory však v Rusku existují dodnes. Také pro ženy, ba dokonce pro matky s dětmi.

Třicetiletá Máša je jednou z dvanácti set obyvatelek tábora Golovino ve Vladimírské oblasti, asi dvě stě kilometrů severovýchodně od Moskvy. Máša tu je deset let a do konce trestu jí chybějí dva roky. V ruských věznicích jsou tisíce žen, které se za mříže dostaly stejnou cestou jako ona. Když bylo Máše devět, zemřeli jí rodiče při autonehodě. Holčičku si vzala k sobě jediná příbuzná, babička. Po několika měsících se ale ukázalo, že tráví víc času s lahví vodky než s vnučkou. Mášenka proto putovala do dětského domova, kde se jí místo pohlazení dostávalo spíš chladných pohledů nervózních vychovatelek. Život plynul podle domovního řádu připíchnutého vedle věšáku na studené chodbě. Ve třinácti Máša z dětského domova utekla a stopem se vydala do Moskvy. "Hned první řidič pochopil, že něco není v pořádku, a využil toho. Neměla jsem šanci, abych se ubránila," vzpomíná drobná tmavovláška se zářivě modrými očima. Tehdy měla štěstí

v neštěstí, zůstala naživu a do Moskvy došla. S roztrhanými šaty a několika modřinami. Velkoměsto toho nabízelo hodně a Máša si vybrala to nejjednodušší - prostituci. Brzy se k ní přidal heroin. Ten nejen brala, ale občas i prodávala. Poprvé stála před soudem v šestnácti. "Dali mě na dva roky do vězení pro nezletilé. To bylo ještě horší než dětský domov, ačkoliv jsem si myslela, že nic horšího už být nemůže. Ale vydržela jsem to." Vypráví, jak si představovala, že až se vrátí na svobodu, najde si práci, přítele a třeba bude mít i dítě. "Půl roku jsem bydlela u kamarádky a sháněla práci. Pak jsem to už nevydržela a šla si zase stoupnout na výpadovku na Šeremetěvo, protože jsem týden nejedla." Kolotoč začal znova, dopadlo to ale hůř. "Jednou v abstínenci jsem popadla nůž, že si něco udělám. Můj přítel po mně skočil, já jsem ten nůž stačila otočit proti němu. Sousedka uslyšela křik a policie přijela docela rychle. Ani jsem se moc nebránila. Teprve pak, těsně před soudem, jsem zjistila, že jsem těhotná. To mi bylo dvacet." Mášín syn by se dnes na svoji matku už nepamatoval. A ona ani pořádně neví, ve kterém dětském domově je. "Co budu dělat za ty dva roky, až mě pustí? Nevím. Asi to, co předtím," říká sotva slyšitelně a se sklopenými očima.

Golovino

Pracovní tábor v desetitisícovém městečku Golovino vznikl už v roce 1936, během stalinských čistek. Za socialismu Golovino patřilo k utajeným městům, která nebyla na mapách. A na tom se kupodivu dodnes nic nezměnilo: například na automapě Ruska z roku 1999 byste je hledali marně. Snad je to na ruské poměry

moc malé sídlo, snad se na ně zapomnělo. Do zdejší "kolonie" svázejí ženy odsouzené za nejtěžší zločiny: vraždy, loupeže, obchodování s drogami. Táborový režim je tu ovšem lehčí než v mužských lágrech. Má se za to, že ženy nejsou tak agresivní a dají se zvládnout lépe než silnější polovina lidstva. Proto nejsou třeba okolní strážní věže obsazené vojáky se samopaly. Kolonie a její krejčovská továrna živí široké okolí. Po zániku sovchozu a továrny na výrobu žehliček našlo hodně místních obyvatel práci právě v táboře. Pro člověka zvenku není lehké se do Golovina dostat. Novináři musejí žádat o povolení náčelníka Hlavní správy výkonu trestů Ruské federace, která podléhá ministerstvu spravedlnosti. Žádostí přitom musí být několik a každá na jiného úředníka. Jestliže jde všechno hladce a rychle, potom "bumáčky" zaslané faxem putují do povolaných rukou asi týden, přičemž jejich "cestu" je třeba pokud možno každý den sledovat a telefonicky ověřovat, jestli už dorazily. Pokud se úředníci rozhodnou, že novinářská návštěva nemůže uškodit už tak špatné pověsti ruských vězení, je skoro vyhráno. Zbývá jenom dopravit se na místo. Z Moskvy do třístatisícového turistického centra Vladimir trvá cesta vlakem dvě a půl až čtyři hodiny, záleží na druhu vlaku a náladě strojvedoucího. Golovino je od Vladimíru vzdáleno asi třicet kilometrů. Po cestě není podél silnice vidět ani jedna směrovka.

Vaňáky a rtěnka

Tábor v Golovinu je samostatné městečko ve městě. Od okolního světa jej oddělují ostnaté dráty a třímetrová zeď se strážní věží. Na každém z bíle omítnutých třípatrových baráků je letopočet (většina domů pochází až ze začátku 80. let), na některých nechybí velké heslo "Světů mír!". Zimní ticho ruší jenom hudba z tlapačů. Místo budovatelských agitek dnes rádio na celý tábor chrchlá hity ruské pophvězdy Zemfiry. Uvnitř je kolonie rozdělena na pracovní a obytnou zónu, projít mezi nimi se dá jenom přes strážní post. Rozumí se jím dřevěná budka, kde se v zimě ohřívají dozorcí. Na stěnách visí fotografie odsouzených, vytypovaných jako potenciální "útěkářky", těch, které braly drogy nebo trpí nějakou psychickou poruchou. Tady se také vydává pošta. Každá "zečka" (ruský výraz pro vězenkyni, vězeň je "zek") tu má kartu s fotografií, kam dozorcí zaznamenávají, kolik a kdy jí přišlo balíků. Zpráva o poště visí na kusu lepenky u výdejního okénka. Papír by ve větru, dešti a sněhu neobstál. Když se na velitelství tábora dozvídají, že přijela návštěva z Česka, roztávají ledy. Jeden z důstojníků nás bere stranou a říká jediné slovo: "Libavá." A vysvětluje: "Byl jsem v Československu šest let a moc se mi tam líbilo." Chce slyšet, co se stalo se sovětskými letišti a kasárnami. Když se dozví, že většina jich dnes chátrá, jenom smutně potřese hlavou. Cestu k obytné zóně lemují z obou stran ostnaté dráty. Tady můžete potkat nejvyšší bachaře. U baráků je o něco živěji: ženy postávají před domy, protože kouřit smějí jen venku. Všechny, od šestnáctiletých dívek až po sedmdesátileté babičky, jsou zabalené do šedohnědých vlnáků a erárních vatovaných kabátů. Ovšem různá rty používá skoro každá a některé odvážně nosí sukně nad kolena, ačkoliv je osmáct stupňů pod nulou. "Běžte si vzít něco teplého," volá na jednu dívku bachař. Ta se jenom ušklíbne a zmizí ve dveřích. Uvnitř baráků je o hodně tepleji. Ani kolonie ale není humanitární ústav. "Pozor! Vstávat! Kontrola!" vykřikne kápo, jakmile koutkem oka spatří uniformu dozorce. Každá žena se okamžitě mlčky postaví před svou postel. Některé ještě ve spěchu upravují šedivou plstěnou deku. V jednom obrovském pokoji bydlí společně

osmdesát pět lidí. Spí na patrových palandách, mezi postele se sotva vejde miniaturní bílá skříňka se jménovkou. U postelí obvykle stojí obrázek, ikona, fotografie nebo květina - nepatrný kousek vlastního domova. O tom, proč jsou tady, se většina vězenkyň nechce bavit. Nanejvýš utrousí číslo paragrafu, podle kterého byly odsouzeny. Tři čtvrtiny "zeček" pracují v krejčovské fabrice, kde se šijí uniformy pro armádu a policii. Továrna má dobrou pověst a ročně táboru vydělá více než čtyři a půl milionu rublů. Přičemž za osmihodinovou pracovní dobu si šička může přijít nejvýš na dvacet rublů, což je asi dvacet šest korun. Zájem o spolupráci mají i soukromí podnikatelé. Tak kvalitní a levná pracovní síla se totiž málokde vidí.

Dom ribjonka

"Kdy bude amnestie?" překřikují se před dozorcem dvě ženy u brány dětského domova. Dozorce jen pokrčí rameny: "Nevím." Částečná amnestie, kterou začátkem loňského prosince vyhlásila ruská дума, je hlavním tématem rozhovorů v táboře. Golovino má jednu zvláštnost: společně s odsouzenými matkami jsou za mřížemi i jejich děti. Pokud se o dítě nemůže postarat nikdo z příbuzných anebo dítě přišlo na svět až ve vězení, putuje "za rešetku" spolu s matkou. Golovinský dětský domov ("dom ribjonka") odděluje od kolonie ostnatý drát, ale také parčík s dřevěnými besídkami. Matky a zdravotní sestry sem v létě chodí s dětmi na procházky, ve skleníku pěstují něco zeleniny na přilepšenou. Dětský domov by ale nevyžil bez humanitární pomoci a darů. Nejvíce tu scházejí hygienické potřeby a hračky. "Někdy si ovšem s pomocí nevíme rady," říká jedna z lékařek. "Když přijdou zahraniční léky nebo šampony a mýdla, tak vlastně nevíme, co s nimi, protože nerozumíme, co je na nich napsáno. Takže jsme radši, když nám vozí naše, ruské výrobky." Vězenkyňe mohou své děti vidět jenom několik hodin denně. Výjimkou jsou batolata, která se kojí každé tři hodiny. Mateřskou péči se dětem snaží vynahradiť sestry a vychovatelky - berou si je na víkendy domů a často je znají lépe než jejich vlastní matky. Otcové se tu neobjevují. Všech třicet dětí svého tátu asi nikdy neuvidí, v rodném listě mají v kolonce otec zapsáno slovo: neznámý. "Jak by ty děti dopadly, kdyby byly hned od narození v kojeneckém ústavu? Časem by se ocitly na ulici a za pár let by skončily ve vězení jako jejich matky. Snažíme se, aby děti nepoznaly, že jsou za mřížemi," obhájuje dětský domov hlavní pediatřička Taťjana Šišiginová.

Dítě je výhra v loterii

Osmatřicetiletá Galina má v kolonii dvouletou dceru Tajú a je ze zdejších matek, kterým se i tady familiérně říká "mamočky", nejstarší. Některé z nich by mohly být věkově jejími dcerami a také k ní často chodí pro radu. Venku, na svobodě, má Galina ještě dvě děti: syn slouží v armádě a dcera studuje střední školu. "Zabila jsem člověka, který k nám přišel na návštěvu," vysvětluje, jak se sem dostala. "A tehdy už jsem věděla, že jsem těhotná," dodává. Více ale říci nechce. Mamočkám je jasné, že pobyt za mřížemi dětem moc neprospívá. "Vím, že jestli bude mít dcera za několik let problémy se zákonem, bude to moje vina," kaje se Galina. "Budu se sice snažit, ale třeba mi nezbude, než jí říct: Promiň, to já můžu za to, že ses narodila ve vězení, je to moje chyba." S Galinou souhlasí i třiařicetiletá Žeňa. Kromě dvou malých dětí ve Vologdě

má v Golovinu roční holčičku. "Dcerce řeknu, že se tady narodila. Dostala jsem sedm let za vraždu v afektu. A bojím se, že to všechno se projeví na její povaze. Už jenom ten stres, když jsem byla v jiném stavu a čekala na soud." Podle zákona by měly zdejší děti ve třech letech putovat do normálního dětského domova a tam počkat, až matka vyjde na svobodu. V praxi to ale funguje jinak. Pokud matce zbývá z trestu několik měsíců nebo třeba rok, správa tábora přimhouří oko a dítě zůstává v kolonii nějaký čas navíc. Ne všechny ženy ovšem litují toho, že se jejich děti narodily za ostatním drátem. Stává se dokonce, že vězenkyně svede vězeňského opraváře jenom pro to, aby měla v kolonii lehčí život. Počít se dá také na vycházce nebo při návštěvě manžela, kterou jí správa pracovního tábora může povolit až na tři dny za dobré chování. Vězenkyně berou těhotenství skoro jako výhru v loterii. Matky totiž mají ve vězeňské hierarchii zvláštní postavení. Nemusejí pracovat, dostávají lepší jídlo a bydlí ve zvláštním baráku. A žít v jedné místnosti s pětadesáti dalšími lidmi anebo s třiceti, to už je rozdíl.

Smutný život s VIČ

"Vy se chcete jít podívat na VIČ pozitivní?" povytáhne nechápavě obočí bachařka Tatjana. Zpod šedé čepice jí vykukují jí na blond odbarvené vlasy. Je jí kolem pětáctičet a tvář i přes silnou vrstvu make-upu prozrazuje váhání. Nakonec se zhluboka nadechne a řekne: "Ano, máme jich tady několik. Tamhle v tom baráku. Proč tam chcete jít?" Pak pomalu a neochotně vykročí. V ruštině, která i zkratku USA překládá jako "SŠA", se neříká "HIV pozitivní", nýbrž "VIČ pozitivní". V ruských věznicích a koloniích se HIV pozitivní vězni důsledně separují od ostatních. Hlavní vězeňský hygienik Sergej Selivanov tvrdí, že je to jenom kvůli obecnému blahu: "VIČ pozitivní trestanci sbírají bacily jako houba. Nejenže sami umírají, ale předávají je ostatním. Na Západě je ve vězeních mnoho přepážek, kdežto u nás jenom jedna: mezi zdravými a VIČ pozitivními." "Je to jako vězení ve vězení," říká jednadvacetiletá Jana, která do Golovina přišla před třemi měsíci. "Pořád žiješ s pocitem, že máš ten virus v sobě, je to jako časovaná bomba. A k tomu všemu jsme prakticky v izolaci." Obyvatelkám VIČ pavilonu je kolem dvaceti a skoro všechny jsou bývalé narkomanky nebo dealerky. Celý den sedí pod zámkem. Nesmějí pracovat, v jídelně mají vyhrazeno několik stolů, za něž si nikdo jiný nesedne. Pro vycházky jim správa věznice vybudovala oddělený dvorek, deset krát deset metrů, ohrazený dvoumetrovým plotem z dřevěných kůlů, aby nebylo vidět dovnitř ani ven. "Není tady ani jeden strom," povzdechne si Jana. "A co byste chtěly? Nejsme ústav šlechtičen," vyjede na ni nervózně dozorkyně Tatjana, kterou má za zády. Na bachařece je vidět, že už chce být odtud pryč. "Jenomže dvorek je úplně holý, není tady ani keřík," ohrazuje se znovu Jana. "Vzduchu máte dost!" uzavírá diskusi bachařka. I tak ale Jana tvrdí, že se v kolonii cítí lépe než ve vězení. A občas dokonce na VIČ pavilon přijdou na návštěvu ostatní "zečky": ostatně osvěta ohledně AIDS se přece jen zlepšila. "Když jsem čekala ve vězení na rozsudek, dozorcí se mě báli dotknout. Vždycky jenom otevřeli špehýrku dole ve dveřích a po zemi mi poslali misku s jídlem. A hned zase okénko zabouchli. Báli se, že by se mohli nakazit, kdyby jen vdechli vzduch z mojí cely," smutně se usmívá Jana. V baráku vládne ukázková čistota. "Dřevěné podlahy a záchody musíme drhnout kartáčkem na zuby," vysvětluje Jana. Co bude za dva roky, až vyjde na svobodu, na to nemyslí. "Můj přítel je taky nakažený, takže nemám strach, že by mě opustil. Ale chtěla bych mít děti.

Slyšela jsem, že už to lékaři umějí zařídit tak, aby se miminko od matky nenakazilo. Jenže nevím, kolik života mi ještě zbývá. Nechtěla bych svoje děti připravit o mámu, protože vím, jaké to je. Moji rodiče umřeli, když mi bylo čtrnáct."

* * *

Co je co v ruských kriminálech

SIZO - sledstvennyj izolator, cela předběžného zadržení

ťurma - obecně vězení klasického typu

kolonija - pracovní tábor s volnějším režimem, než je ve vězení; většina jich je na Sibiři a na Urale

ŠIZO - štrafovyy izolator neboli "díra"; cela v kolonii, kam se zavírá za trest maximálně na 15 dnů

zek, zečka - zaklučenyj neboli vězenkyně

VIČ - virus immunodeficita čelověka, virus HIV

SPID - sindrom priobretonnovo immunodeficita, AIDS

Ruská vězení v číslech

vězni 977 070

z toho ve věznicích 220 000

pracovní tábory 739

vězni v pracovních táborech 738 500

z toho ženy 45 900

ženské pracovní tábory 37

z toho pro dívky do 18 let 3

dětské domovy v pracovních 11

táborech

děti v dětských domovech 467

dozorci 344 700

částka, kterou vydělají

státnímu rozpočtu

ročně pracovní tábory devět miliard rublů

částka vyhrazená ze státního

rozpočtu na jídlo pro jednoho

vězně denně 9,88 rublu

počet vězňů na tisíc obyvatel 6,75

(zhruba třikrát víc než v Česku

a desetkrát víc než v Německu)

Zdroj: Hlavní správa výkonu trestů Ruské federace.

Údaje jsou k 31. 10. 2001.

Každý sto padesátý za mřížemi

Ruský vězeňský systém patří mezi nejpřísnější na světě. Počtem odsouzených může soupeřit jenom se Spojenými státy americkými. Teprve nedávno klesl počet vězňů v Rusku pod milion, a to pouze díky rozsáhlé amnestii v roce 2000, kdy na svobodu vyšlo přes sto tisíc odsouzených, především starých a nemocných lidí. V Rusku je dnes za mřížemi průměrně každý sto padesátý občan. Je to kvůli velmi přísným zákonům, kdy například za krádež tří set rublů putuje zloděj automaticky do vězení, kde může pobýt i rok, než se dostane před soud. Ten ho pak často odsoudí právě k trestu, který si dotyčný už odseděl. Pokud se už někdo dostane před soud, je prakticky jisté, že bude uznán vinným. Ruské soudy totiž vynášejí pouze 0,37 procenta osvobozujících rozsudků, zatímco ve světě je to průměrně kolem dvaceti procent. Návrat do normální společnosti je pro vězně velmi složitý, protože v Rusku neexistuje síť kurátorů, kteří by jim při tom pomáhali.

**

Brněnští dobrovolníci pomáhali v Maďarsku. Uprchlíkům rozdávali jídlo

11. září 2015 18:03

Dobrovolníci z Brna pomáhali uprchlíkům na jih Maďarska. Vyčerpaným lidem rozdávali jídlo či oblečení ve svém volnu a za svoje peníze. Jak to vypadá v Röszke, zjišťovala redaktorka MF DNES Jana Ustohalová.

„Vzal jsem si dovolenou a vyrazil,“ říká Ibrahim Nahhas a rozhlíží se po kukuřičném poli u vesnice Röszke blízko jihomaďarského Szegedu. Přes maďarsko-srbskou hranici proudí tisíce válečných uprchlíků ze Sýrie a Iráku, ale i Pákistánu nebo Afghánistánu. Většina dle oblečení vypadá, že patří do střední třídy. Jsou mezi nimi právníci, obchodníci a další vzdělaní lidé.

Není tu nic, jenom v dálce plot, který postavila maďarská vláda, aby uprchlíkům zabránila jít do vnitrozemí. Lidé vyčerpaní mnohatýdenní cestou ze Sýrie přes Turecko a Balkán se shromažďují na silnici u železničního přejezdu, odkud je po mnoha hodinách čekání na přímém slunci nebo v dešti odváží policie autobusy do uprchlických táborů.

Jakmile se na sociálních sítích objevily první informace o tamní dramatické situaci, rozhodly se desítky lidí z Rakouska, Německa, Slovenska a Česka jet jim pomáhat. Největší skupina českých dobrovolníků je z Brna.

Dobrovolníci si platí cestu i ubytování

Nahhas, který mluví čtyřmi jazyky, žije na jihu Moravy už pět let. Vystudoval Vysoké učení technické a pracuje jako IT specialista u velké americké firmy. „Jsem ze syrského Aleppa. To je dnes nejnebezpečnější místo na světě. Bez vody, elektřiny, jídla. Úplně zničené. Zůstali tam moji rodiče. A já se nemůžu vrátit, protože bych musel narukovat do armády. Chtěl bych proto pomoci krajanům, kteří utíkají před válkou,“ vypráví, proč se připojil jako tlumočnick z arabštiny ke skupině deseti dobrovolníků, kteří v úterý vyrazili z Brna na jih Maďarska.

Pomáhat se rozhodl i osmadvacetiletý Ladislav Zemánek ze Šlapanic, který našel výzvu na Facebooku. „Vystudoval jsem biotechnologie a pracuji jako servisní technik lékařských přístrojů. Zrovna jsem skončil v jedné práci, a než nastoupím na další místo, mám volno. Chtěl jsem ho smysluplně využít,“ říká.

Mezi dobrovolníky jsou jak studenti, tak lidé, kteří si vzali dovolenou v práci. Náklady na cestu a ubytování si platí sami. „Uklízíme provizorní stanový tábor, skládáme deky a spacáky, třídíme oblečení pro uprchlíky,“ popisuje Zemánek. Stojí při tom ve stanu, kde rozdává jídlo a vodu lidem unaveným po dlouhé cestě. Přicházejí sem hlavně rodiny s dětmi. „Můžu si ještě vzít banán?“ ptá se ho žena s kojencem v náručí. Vzápětí poděkuje a odchází si sednout za rodinou do prachu u silnice.

„Je tu potřeba každá ruka. Ale hlavně komunikace s lidmi, kteří jsou vyčerpaní a nemají žádné informace,“ vysvětluje studentka, která se představuje jako Anička.

Týdny putují pěšky

Lidé si po dlouhém pochodu s dětmi v náručí sedají na pole, aby si odpočinuli. Je tu hodně těhotných žen. Maďarská policie s nimi nijak nekomunikuje, zoufale chybí překladatelé do arabštiny a maďarštiny, skoro žádný policista nemluví anglicky.

Jakmile přijíždí autobus, který má běžence odvézt do tábora k registraci, odhazují lahve i nedojedené sendviče, rychle sbírají tašky a řadí se do fronty. Na spoustu z nich ale nezbude místo, autobusy je nestačí odvážet, takže tu čekají dlouhé hodiny, někteří i několik dní. Nemají se jak zahřát, nemají vodu ani jídlo, jen to, co mají na sobě a v tašce.

V tlačenci u autobusu se najednou ozve tlumená rána. Asi čtyřicetiletý muž omdlívá a padá na zem. Jeho malá dcerka klečí vedle něj, objímá ho, pláče a křičí. „Doktora! Doktora!“ volají lidé, ten ale nepřichází, je jich tu málo. „Nemůžu se na to dívat, trhá mi to srdce, musím jít pryč,“ říká rozrušeně Nahhas.

Mezitím někdo muže polil vodou a ten se překvapeně probírá. Po chvíli může nastoupit do autobusu a pokračovat v cestě, na které je už víc než měsíc a velkou část ušel pěšky. Většina lidí se chce dostat do Německa, Švédska, Velké Británie, kde mají příbuzné nebo známé.

Dobrovolníci, kteří jim pomáhají, se střídají. Někdo zůstává den, jiný tři. Další velká skupina asi 25 lidí se chystá vyrazit z Brna v pátek.

Autor: [Jana Ustohalová](#)

**

Zdroj: Mladá fronta DNES
Datum vydání: 11.9.2015
Rubrika / pořad: Ze světa
Strana / zpráva 07
Autor: Jana **Ustohalová**

[Přidat do exportu](#) | [tisk zpráv](#) | [export do RTF](#) | [export do HTML](#) | [export do DBF](#)

Půlka rodiny v Sýrii je mrtvá, říká muž, který míří do Belgie

Reportáž ze srbsko-maďarské hranice: autobusy davy lidí nestíhají odvážet.

RÖSZKE Na obzoru se donekonečna táhne dvoumetrový ocelový plot. V jediném místě jej přerušuje železniční trať. Právě tudy po skupinkách proudí přes srbskou hranici do jižního Maďarska uprchlíci.

Na rukou nesou malé děti, na zádech staré lidi. Mají jenom oblečení a jednu tašku nebo batoh.

Po pěti stech metrech je u železničního přejezdu zastavuje kordon několika desítek maďarských policistů.

Přes ústa mají roušky, na rukou sterilní rukavice. A jediný úkol: udržet tisíce lidí na poli za vesnicí a nepustit je dál do vnitrozemí.

Lidé vyčerpaní dlouhou cestou se nejdřív ptají po jídle a vodě. To jim rozdávají dobrovolníci v narychlo postaveném stanu u silnice. Všichni za jídlo děkují, hned si sedají a hladově se na ně vrhají.

„Tady nemůžete zůstat, jezdí tu auta,“ říká slovenská lékařka rodině se třemi malými holčičkami. Unaveně si sedli na první volné místo, které uviděli. Žena je těhotná a nejmladší holčičku nesl muž několik kilometrů na rukou ze Srbska po kolejích.

Většina příchozích jsou rodiny s malými dětmi, je mezi nimi i hodně těhotných žen. Nejvíce je Syřanů a Iráčanů. V davu jsou ale i Pákistánci, Afghánci a několik Afričanů.

Policisté shromažďují lidi na poli u silnice. Tam čekají na autobusy, které je odvázejí do táborů. Mají se registrovat, úřady jim sejmou otisky prstů a pak mohou pokračovat dál.

Autobusy jezdí celý den, ale nestačí to. U silnice pořád stojí dav několika set lidí, protože průběžně přicházejí od hranic další. Jen včera během 24 hodin dorazilo na hranice Srbska a Maďarska 5 000 běženců.

„Včera otevřeli u nedalekého kruhového objezdu tábor pro tisíc lidí. Zaplnil se za jediný den. Lidi tak vozí asi tři hodiny cesty do tábora v Biczké u Budapešti,“ popisuje jeden z německých dobrovolníků, zatímco podává banán asi dvacetileté ženě. Ta se usměje a poděkuje.

Dobrovolníci z několika zemí nahrazují práci maďarských úřadů. Když se na sociálních sítích rozneslo, že tisíce lidí zůstávají bez pomoci a jídla v poli na jihu Maďarska, vyrazily sem desítky Němců, Rakušanů, Čechů a Slováků pomáhat.

„Ošetřujeme hlavně odřeniny, vyvrtnuté kotníky, zlomené nohy. Ale lidé jsou především dehydrovaní a vyčerpaní. Chybějí tady lékaři, zdravotní sestry i léky,“ vypráví u vchodu do zdravotnického stanu Kateřina Struhová z české organizace Magna Děti v tísní. Pomáhá koordinovat péči v improvizovaném stanovém táboře, který za pár dní na poli vznikl. Drobná blondýnka je viditelně unavená. Přesto ukazuje muži, který přinesl chlapečka se zavázanou nohou, kam si má sednout.

Lidé tak čekají na poli i několik dní bez přístřeší. Mají k dispozici jen šest chemických záchodů, které nikdo nečistí. Nikdo ani neuklízí pole a neodvážejí odpadky, ačkoliv popelářský vůz stojí celé odpoledne u silnice.

Na útěku do Norska

„Nevíte, jak se dostaneme do Norska?“ oslovuje jednoho z tlumočnicků arabsky blondýnka. Představuje se jako Sadika Ibrahimová a ruce si drží na břicho. Je v šestém měsíci těhotenství. „Utekli jsme z Kobani, náš byt je zničený, tak jako další, v němž jsme bydleli v Damašku. Jsme tu s manželem a dvěma dětmi,“ ukazuje na stan, kde spí chlapeček a holčička. Na cestě jsou měsíc, pěšky přešla rodina Turecko, Řecko, Makedonii a Srbsko. Teď je zadržela policie v Maďarsku. „Nechtěli jsme zůstat v táboře v Turecku, protože jsem těhotná. Máme příbuzné v Norsku, kam se potřebujeme dostat,“ říká. Tlumočnick jí nedokáže poradit. „Potřebuji do Belgie, mám tam ženu a dva malé chlapce. Jak se tam dostanu?“ ptá se policisty asi čtyřicetiletý muž, který vypadá, jako by zrovna přišel z kanceláře. Sako, bílá košile, značkové brýle. „Musíte jet do tábora, nechat se zaregistrovat a pak můžete požádat o azyl v kterékoliv zemi,“ odpovídá mu jeden z mála policistů, který umí anglicky. „V Belgii mám ženu a syny. Půlka mé rodiny v Sýrii je mrtvá. Ve válce

jsem přišel o byt i obchod,“ vysvětluje muž. Policista však nereaguje.

Přichází noc a jak padá tma, chaos se násobí. Proud uprchlíků neustává. Lidé se v krajině potmě špatně orientují, stejně jako policisté. Ti už na obranu vnitrozemí rezignovali a nechávají skupinky odcházet pryč z tábora. K ránu padá mlha a proud uprchlíků na několik hodin ustává. To se mění se svítáním, za plotem se znovu začínají míhat stíny, které hledají průchod přes hranici.

Nakonec je najdou. Jenže utíkat nemusí, maďarští policisté, kteří sedí v autě u plotu, je netečně pozorují. Práci za ně dělá vrtulník, který celý den krouží nad nimi.

Autobusy ani další den nestačí odvážet lidi. Po hodinách čekání se proto asi tisíc lidí vzbouří a zamíří s křikem proti policistům. Nepomáhá vyjednávání, nakonec je nechávají projít, aby je zastavili po pár stech metrech u čerpací stanice. Lidem slibují, že je odvezou na rakouskou hranici. Ti se uklidňují a spořádaně čekají na autobusy. Ty nakonec odpoledne zamíří znovu do tábora.

O autorovi | Jana Ustohalová, zvláštní zpravodajka MF DNES v Maďarsku

**

Zdroj: FINMAG
Datum vydání: 20.9.2017
Rubrika / pořad: Reportáž
Strana / zpráva 70
Autor: JANA **USTOHALOVA**

[Přidat do exportu](#) | [tisk zprávy](#) | [export do RTF](#) | [export do HTML](#) | [export do DBF](#)

BÍDA A BEZNADĚJ

Se slovenskými Romy hraje osud loterii. Narodí se do odříznutého slumu, nebo do normálně fungující komunity? Pár kilometrů rozhodne o všem.

Po celém obzoru se táhnou vysoké ocelové věže. Občas z některé z nich vyšlehne plamen jako v Tolkienově Mordoru. Horký vítr zvedá červenohnědý prach z obrovských hromad strusky u košických železáren U. S. Steel a žene jej na Velkou Idu. Tříapůltisícová obec je se skoro stem smogových dnů ročně nejhůř znečištěnou lokalitou na Slovensku. Za chvíli mě začnou z prachu pálit oči. Vtíravý zápach se nedá dlouho vydržet, zažírání se mi do vlasů i oblečení. Na zpoceném obličejích cítím vrstvu agresivního prachu.

NAŠE AFRIKA

Na dohled stojí chatrče jedné z nejděsivějších romských osad.

Připomínají africký slum. Místy se brodím po kotníky v odpadcích a střepech, zatímco po mně chňapají polodivocí psi. Obydlí lze sotva nazvat domy, protože jsou sbitá z desek a plechů. Neomítnuté zdi z

otlučených cihel stěží drží pohromadě, aby se nerozvalily. Plechové střechy musí odnést první silnější vítr a v zimě tu podle sociálních pracovníků rodiny mrznou, protože nemají dveře ani okna.

Všechny chatrče tu stojí načerno.

Vybíhá z nich chumel dětí a všechny na mě sahají. „Teto, co to píšeš? Můžeme se taky podepsat?“ vrhají se na zápisník. Jsou špinavé, jako by se nemyly měsíce – a u mnoha z nich to tak skutečně bude, protože jediný zdroj vody pro několik set lidí je kohoutek na kraji osady u silnice. Kam chodí na záchod, je jasné brzo, pěšina za domy je pokrytá výkaly a zapáchá tak, že na ní nemůžu vydržet. V osadě není kanalizace. Kolik lidí tady vůbec žije v brlozích, o kterých Slováci mluví jako o „naší Africe“, nikdo nespočítal. Možná pět set, možná víc. Kdo ale nechce, nemusí se na bídu dívat. Před třemi lety nechal starosta Július Beluscsák postavit kolem osady tři metry vysokou a dvě stě metrů dlouhou betonovou zeď. Podobné se na Slovensku stavějí už deset let a vzbudily velkou pozornost a kritiku v zahraničí.

„Řekli nám, že je to kvůli bezpečnosti, protože je to blízko hlavní silnice a děti by mohlo srazit auto. Ale proč je potom ta zeď tak vysoká?“ říká vajda, tedy místní autorita, František Jano. Zdejší lidé si uvědomují, že zeď je má oddělit od zbytku vesnice, ne je chránit. „Je tady, aby na nás nebylo vidět,“ myslí si asi dvacetiletý mladík Robo, který mě provází osadou a odhání psy.

Když se zastaví, hrdě ukazuje svoje vytetované jméno na pravé noze.

Vedle sedí v kroužku kolem ohniště nahé děti, rýpou se v popelu. Zřejmě tu zůstanou celý život. Z osady je prakticky nemožné odejít jinam, děti chodí do segregované romské školky a školy, v komunitě je skoro stoprocentní nezaměstnanost, ačkoliv mezi majoritou nedosahuje ani deseti procent.

Robův osmnáctiletý kamarád David pracuje stejně jako všichni ostatní dospělí na „aktivačkách“ pro radnici. Takzvané aktivační práce jsou povinné pro všechny dlouhodobě nezaměstnané, což jsou většinou právě Romové. Obvykle zametají nebo se starají o zeleň. Pokud odchodí dvacet hodin týdně, dostanou za měsíc 60 eur, tedy 1500 českých korun. „Musím. Kdybych nepřišel, řekli nám úředníci, že vezmou přídatky matce i na ostatní, menší sourozence,“ říká David.

Proč se prostě nesebere a neodejde z osady někam, kde sežene práci? „To je strašně těžké, rodina je rodina, hrozně by se mi stýskalo,“ říká za přikyvování dalších mladých.

A dodává, že na to, aby si někde pronajal byt a postavil se na vlastní nohy, nemá peníze.

JE PRÁCE, JE VŠECHNO

Pokud jste slovenský Rom, dost záleží na tom, v jaké vesnici se narodíte. Veškeré řešení problémů totiž spočívá na místních samosprávách a neziskových organizacích. Takže zatímco ve Velké Idě staví starosta kolem osady zeď, o sto kilometrů dál směrem na západ ve Spišském Hrhově nedaleko Levoče nemají žádné extrémně chudé a vyloučené Romy. Ačkoliv jich tu žije tři sta a dřív tu taky měli typickou osadu. Starosta Vladimír Ledecký tu vládne víc než osmnáct let, což je při systému přímé volby starostů a primátorů úctyhodná doba. „Říkal jsem si, že když vyřeším problém Romů, vyřeším tím problémy celé vesnice. V regionech jsou nevyužitá zdroje a nikdo jiný než místní samospráva je nezvedne,“ vypráví ve své kanceláři v nově opravené radnici s výhledem na renesanční kostel. Podle něj je základem nabídnout

Romům práci. „Pak budou mít peníze, můžou si zaplatit vlastní bydlení, tím pádem se posune v hodnotovém žebříčku i vzdělání dětí,“ vysvětluje.

Obec proto založila vlastní firmu, kde zaměstnává místní Romy. „Na začátku jsme koupili stroj na výrobu zámkové dlažby. Jednu dobu tu pracovalo i devadesát Romů. Ukázalo se, že jen asi deset procent z nich si nezvládlo práci udržet a dodržovat pravidla,“ vypráví. Což odpovídá procentu nezaměstnanosti i mezi majoritou. V Hrhově tak vyvrátili předsudek, že jsou Romové nezaměstnatelní.

„Dali jsme šanci každému, kdo měl zájem,“ poznamenává Ledecký.

Nynějších čtyřicet zaměstnanců obecní firmy třeba pomáhá opravovat školu v sousedních Roškovicích, pracují na koupališti, ve stolařství nebo v obecním obchodě. Obec taky mohla levně zasíťovat stavební pozemky, rozšířit školku na dvojnásobnou kapacitu. Tím pádem se sem začali stěhovat lidé. Za deset let je jich tisícovka. Z původních sedmi set obyvatel – tisíc sedm set.

Dnes tu jsou jen dvě problémové rodiny. Jedna romská, jedna bílá.

HLÍDKA PROTI HLÍDCE

V rozpáleném srpnovém odpoledni sedí na ploché střeše bílého přízemního domku asi padesátiletý muž v modrých montérkách. Okolní autovrakoviště, obehnané plechovým plotem a ostnatým drátem, mu patří. S ručníkem kolem krku nehnutě pozoruje zelené pole, kde roste jen pýr. Nad neposečenou loukou se už ani vzduch nehýbe, jak slunce žhne z vymetené oblohy.

„Hlídám svůj majetek. Před těmi degeši tam!“ zakřičí a mávne rukou k železniční trati. Za vysokou trávou spíš tuším, než vidím romskou osadu. Dá se k ní dostat jen prašnou polní cestou, která je rozrytá bagrem tak, aby po ní neprojelo auto. „To jsem udělal já! Ať tam chcípnou!“ dál křičí zavalitý muž do sobotního odpoledne. Vysvětluje, že v dubnu si lidé z osady dělali na kraji pole oheň, od kterého chytila suchá tráva a požár málem přeskočil i na jeho vrakoviště. Na poslední chvíli přijeli hasiči. „Málem jsem přišel o firmu! A to jen kvůli cigánům, kteří se celý den válejí jako prasata, nikdy nepracovali, zatímco já se honím i o víkend! Ty jejich kurvy jen rodí děcka a ještě pak dostanou vyšší důchod než ženská, co pracovala a vychovala děti!“ vylívá si zlost a frustraci v dlouhé litanii, kterou končí tím, že mu policisté řekli, aby podal občanskoprávní žalobu.

Osada v košické okrajové čtvrti Nad Jazerom byla odříznutá od světa už dřív, než majitel vrakoviště rozryl jedinou cestu. Leží mezi obchodním domem Tesco a tratí, nevede k ní žádná silnice, není v ní kanalizace, elektřina jen z generátorů, vodu berou lidé ze studny, kterou si sami zprovoznili. Z dálky vypadá jako skládka. Jak přicházím blíž, prašnou cestou výmol za výmolem, začínají se místo skládky rýsovat chatrče sbité ze dřeva, starých dveří, střechy přikryté igelitovou plachtou, zatížené pneumatikami. Některé mají i dva, tři pokoje a kuchyňku, postele pečlivě ustlané, na stěnách fotky. Ve většině ale spí v jedné místnosti i desetičlenné rodiny na udusané hliněné podlaze přikryté špinavými hadry.

Z chatrček vycházejí nejdřív muži.

Kvůli výhrůžkám souseda začali už před časem po večerech hlídkovat.

„Bojíme se. Křičí, že nás postřílí a vypálí,“ rozhazuje bezmocně rukama Richard Horváth. Už teď se děti

nemají jak dostat do školy, než projdou polem, jsou celé od bahna. Jak se do osady dostane sanitka, ví Bůh.

Za čtrnáct let, co osada existuje, se tu narodilo dvacet dětí. „Jakou mají budoucnost?“ říká jedna z matek. V náručí chová půlroční holčičku. Je tak malá a hubená, že vypadá na dva měsíce. Všechny děti jsou tu menší než jejich vrstevníci z majority.

Jsou podvyživené a často nemocné. Romská populace je ostatně výrazně nemocnější než bílá. Průměrný věk dožití se podle Atlasu romských komunit pohybuje kolem 57 let. To je skoro o dvacet méně, než je běžné v majoritě.

DESETILETÁ CESTA VEN

„Deset procent občanů musí každodenně bojovat s nepřízní vlastního státu. Můžete mít peníze, postavení, vzdělání. Nic z toho vás ale neochrání před tím, že vás odmítnou obsloužit v restauraci, nebo aby vás nevyhodili z diskotéky. Což se mi stalo mnohokrát,“ vypráví v novoveském baru Peter Pollák, bývalý vládní zmocněnec pro Romy a první romský poslanec vůbec.

Znovu se do Národní rady loni nedostal a dnes pracuje jako expert pro svou stranu OĽaNO. Sám pochází z osady v Levoči, ale podařilo se mu vystudovat dvě vysoké školy, získal doktorát a je jedním z mála politiků, kteří se snaží navrhnout věcná řešení. Inicioval založení šedesáti komunitních center, s nimiž mají v menším počtu dlouholeté zkušenosti neziskové organizace.

Ukazuje se, že pokud jsou v komunitním centru sociální pracovníci, kteří pomohou dětem s doučováním a dospělým najít práci a vyřídit dokumenty, může se osada dostat z nejhorší bídy. Jen to trvá deset až patnáct let a vyžaduje to dlouhodobé nasazení.

SKLIZEŇ SEGREGACE

Erika Godlová, zakladatelka a bývalá ředitelka Dokumentačně-informačního centra romské kultury při Státní vědecké knihovně v Prešově je přesvědčená, že má rasismus kořeny už v době Slovenského státu za druhé světové války. A že je prakticky nemožné s ním bojovat. „Válka dala moc do rukou primitivům, jako by vytáhla z lidí to nejhorší. Romská střední třída přišla arizací o majetek, zlato, postavení a nakonec i o životy v Dachau a Ravensbrücku,“ vypráví ve svém prešovském bytě. Instituce funguje čtyři roky a jejím úkolem je digitalizovat živou romskou kulturu.

Už teď má ale terabajty záznamů a práce na dalších patnáct let.

Godlová i na základě svých zkušeností z terénu říká, že rasismus se na Slovensku dědí z generace na generaci. „Lidé mají doteď v truhlách schované uniformy Hlinkovy gardy, které nosili jejich dědové. Luďáctví a fašismus přežily celý socialismus až dodnes,“ říká a dívá se z okna svého panelákového bytu na stromy venku. Patří mezi takzvané integrované Romy. Vyrůstala ve velké rodině v Prešově, která se živila tradičními řemesly, třeba vyšíváním. Její otec jako jediný z deseti dětí za podpory celé rodiny vystudoval a přestěhoval se do města. A ona sama mimo jiné tlumočí z romštiny.

Latentní segregace podle ní začala už v sedmdesátých letech ve školách.

Nejdřív seděly romské děti pohromadě v zadních lavicích. Pak chodily všechny společně do stejných tříd.

A teď už jsou zcela běžné jen romské školy. Takže děti z majority nemají šanci se s Romy potkat.

Neznají jejich mentalitu, neumějí s nimi mluvit. Což je živná půda pro nedorozumění, budování stereotypů – a nakonec otevřený rasismus.

Vypadá to, že pro slovenské Romy existuje jediná cesta z osad. Totiž sebevědomí. „Romové jsou součástí kontextu a kontinuity. A nesnaží se o nic jiného než přežít. Pořád se ale vidíme jako oběti, jak nám společnost ubližuje. Přitom stát ubližuje kdekomu, nejen Romům. Vyžaduje to ale tvrdohlavost. Říct si, že když na jiné svítí slunce, bude i na mě,“ je přesvědčena Godlová.

450 tisíc Až tolik Romů žije podle odhadů v pětiapůlmilionovém Slovensku. Většina z nich je integrovaných, ale až dvě stě tisíc lidí stále žije v drsných podmínkách v osadách na východě země. Extrémní chudobu, vyloučení, nevzdělanost a segregaci řeší namísto vlády jednotliví starostové, neziskové společnosti a církve. Romských osad a ghatt je asi 600, především v Banskobystrickém, Prešovském a Košickém kraji. Stále vznikají nové, ačkoliv do roku 2020 má z Evropské unie přijít na řešení romské problematiky 380 milionů eur.

O autorovi| JANA USTOHALOVÁ, Autorka je redaktorkou MF DNES

Foto autor| FOTO: DAVID VEREŠ

**

DOSTAT SLOVENSKÉ ROMY Z BÍDY TRVÁ GENERACI. A NĚKDY ANI TA NESTAČÍ

[JANA USTOHALOVÁ](#) | 7. 10. 2017 | [Vstoupit do diskuze – 2 komentáře](#)

Vzdušnou čarou jsou obě místa vzdálená nějakých třicet kilometrů. Na obou se sociální pracovníci roky obětavě snaží vyrvat místní z bludného kruhu nezaměstnanosti a bídy. V čem to vězí, že budoucnost Romů z košického sídliště Luník IX vypadá stále stejně beznadějně, zato v nedaleké vsi Rankovce se světýlko naděje podařilo vykřesat?

Z Luníku se neodchází

Pomalu padá tma, horké červánky už jen trochu osvětlují ulici. Světla je ale pořád ještě dost na to, abych viděla, jak do obrovského železného kontejneru s páchnoucími odpadky skáče po hlavě asi osmiletý polonahý kluk. Poskakuje v odpadcích jako na trampolíně, metá salta, výská a směje se. Z pátého patra nejbližšího paneláku někdo vyhodil kus okenního rámu. Jen zázrakem se neroztříštilo někomu dole o hlavu. Nikdo z desítek lidí před domem ale ani pořádně nezvedne oči. Opatrně překračuju potůček neidentifikovatelné smradlavé tekutiny, který prýští zpod zdí paneláku na kraji sídliště. Asi se zase porouchal vodovod, takže voda smíchaná s fekáliemi proudí nekontrolovaně po asfaltové cestě. Během hodiny už poněkolkáté kolem pomalu projíždí policejní hlídka v autě, prohlíží si mě, protože sem evidentně nezapadám. Když ale mávnu, že je všechno v pořádku, policisté jedou dál, ani se nezastaví.

Taxikáři sem odmítají jezdit a sanitka se odváží jen v doprovodu policejního auta. Bratislavská mládež tu pořádá jízdy odvahy. Na YouTube najdete desítky videí s podobným obsahem: auto projíždí Luníkem, jeho osazenstvo hlasitě komentuje čistotu ulic a způsob života lidí na nich.

Na košickém sídlišti Luník IX se žije na ulicích, uprostřed polorozpadlých paneláků z 60. let minulého století. V bídě a bez budoucnosti.

... NENÍ TOTÉŽ

[DALŠÍ OBRÁZKY V GALERII](#)

Fotografie David Vereš

Odsunuti z centra

Nejmladší košické sídliště Luník IX bylo původně postavené pro rodiny vojáků a policistů. Romové se sem začali hromadně sestěhovávat až relativně nedávno, někdy před dvaceti lety. Tehdejší košický primátor a pozdější slovenský prezident Rudolf Schuster inicioval nákladnou rekonstrukci centra druhého největšího slovenského města. V chátrajících bytech po Židech a po Maďarech vyhnaných po válce bydlely početné romské rodiny z okolních vesnic, jejichž otcové přišli do čtvrtmilionového města za prací.

Úřady je přestěhovaly na Luník, ze kterého se rychle stalo největší městské ghetto ve střední Evropě. Dnes se počet jeho obyvatel odhaduje asi na šest tisíc. Samotné sídliště je ale vlastně malé, jde o tři ulice paneláků na kraji města, obklopené lesem. Dost daleko od ostatních čtvrtí, aby sem devadesát procent Košičanů nikdy nezamířilo. Občas se tu objeví televizní štáb, který natočí hromady odpadků a otrhané děti, jichž jsou plné ulice v létě stejně jako v zimě.

„Jak se nám tu žije? Rozhlédněte se. Špatně. Voda teče jen dvě hodiny denně, vodovod má často poruchu, v zimě mrzneme,“ rozpovídá se jedna z žen v hloučku na ulici, když podává malé umouněné dítě starší dceři.

Na první pohled mě upoutají stěny paneláků, zvenku černě začouzené. „To vyhořeli?“ ptám se Petera Rotha, diákona ze zdejšího salesiánského střediska, který sem přijel na dovolenou ze studií v Itálii. Prakticky nemůže projít po ulici, aby se s někým nezastavil, srdečně se zdraví s desítkami lidí. „Ne, nevyhořeli. Všichni topí v panelácích dřevem, je to od kouře z kamen,“ vysvětluje. „Přes zimu žije rodina v

jedné místnosti, kde se topí a ve zbylých pokojích skladují dřevo,“ dodává a míří k salesiánskému středisku. To připomíná spíš pevnost než duchovní stánek. Je obehnané vysokým plotem se špičatými hroty a každé okno a dveře mají dvojité ocelové pletivo. Každé dveře za sebou diákon důsledně zamyká.

Salesiánský řád má desítky let zkušeností s prací s nejhůře sociálně vyloučenou mládeží. Orientuje se hlavně na výchovu a vzdělání. Proto také jeho členové ani po věčných slibech nenosí hábity a nemění si občanská jména, jak je pravidlem v jiných katolických řádech. Ale působit na Luníku není lehké ani pro ně, ačkoliv třeba v osmdesát kilometrů vzdáleném Bardejově se jim podařilo místní romskou komunitu za víc než dvacet let práce pozvednout a změnit.

Kněz pokousaný od blech

Čtyřiapadesátiletý kněz Peter Bešenyei je na Slovensku legendou, pokud jde o práci s romskou komunitou. Věnuje se jí přes dvacet let, dostal za ni několik ocenění. Zakládal středisko na sídlišti Poštárka v Bardejově, pak se přesunul na Luník, kde strávil devět let. „První rok, než se tady dostavěla budova, jsem bydlel v paneláku mezi Romy. Takže bez vody a topení. Bylo to strašné, pořád jsem byl pokousaný od blech a od štěnic, stejně jako teď, kdykoliv jdu někam do bytu na návštěvu,“ vyhrnuje kalhoty a ukazuje nohy s čerstvými kousanci.

„Nejhorší byl neustálý hluk a hlasitá hudba, klidně do tří do rána,“ snaží se na dvoře salesiánského centra překřičet decibely pulzující z protějšího paneláku bez oken a dveří. Nedaří se mu to, i když stojí padesát metrů daleko, je to, jako by byl na velkém festivalu těsně u věže z reproduktorů. Ohlušující hluk se nedá vydržet a je fyzicky nepříjemný. „Sousedí se pak klidně do oběda vyspali, ale já jsem musel ráno vstát a jít učit do školy. Takže jsem byl rád, když se po roce středisko dostavělo a přestěhoval jsem se tam,“ dodává. Hlasitá hudba je ale slyšet i uvnitř. A to tak moc, že v kostele je permanentně puštěná uklidňující meditační melodie, aby věřící nerušila agresivní hudba zvenku.

Když kněz tichým hlasem vypráví o práci salesiánů, je na něm znát frustrace. Salesiáni kromě výuky náboženství nabízejí stovkám dětí kroužky a aktivity v centru, dobrovolníci třeba učí hudbu nebo doučují děti. „V zimě jich chodí víc, aby se ohřály,“ říká. „Když už s někým pracujeme pět deset let, postaví se na vlastní nohy, sežene práci, děti chodí do školy, tak místo toho aby zůstal a pomáhal zlepšovat situaci v komunitě, odchází pryč. Kdo jen trochu může, odejde,“ vysvětluje Bešenyei.

Původně se chtěl stát misionářem. Misionáři mu ale říkají, že na Luníku je práce těžší než ta jejich. „Naše přítomnost tady je taky důležitá, i když je těžké najít k těm lidem cestu. Provázíme je, aby dokázali normálně fungovat a nebyli jen pobírači dávek. Romové jsou spíš pověrčiví než věřící. Není to víra v živého Boha nebo život podle nějakých zásad,“ vysvětluje, když mi ukazuje prostory centra. Na zdích visí obrázky

romského světce Zefirína, v sakristii je modlitba v romštině, kterou odříkávají ministranti před mší. „Zlepšit život se podaří jen jednotlivcům,“ dodává otec Bešenyei a dívá se do tmy, která ne a ne zahrnat stovky lidí z ulic do domů.

Podle sociálních pracovníků, kteří na Luník docházejí, je problém v tom, že je na malém prostoru koncentrovaných příliš mnoho chudých a sociálně vyloučených lidí. Úřady o ně nejeví zájem a neziskové organizace a církve nemají kapacitu na systematickou dlouhodobou práci s tisíci lidmi. Takže i když se před čtyřmi lety podařilo městu opravit jeden z paneláků pro pilotní projekt, kdy nájemníci měli platit za elektřinu dopředu, aby nevznikaly dluhy, skončilo to neúspěchem. „Město si totiž neuhlídalo, kdo se do něj nastěhoval,“ popisuje Roth. Dům je tak znovu vybydlený stejně jako ostatní. U sousedního menšího nového domu je ale situace jiná. Na nové nájemníky bylo výběrové řízení, nastěhovat se mohly rodiny s maximálně čtyřmi dětmi a stálým příjmem. Přihlásilo se jich sedmdesát, byt dostalo dvanáct z nich. Dům stojí trochu stranou, vypadá i po dvou letech jako nový, ke vchodu se dá dostat jen pokud vám někdo otevře branku v plotě. A dlouhodobá sociální práce s chudými rodinami je zřejmě jediný recept, jak je dostat z bídy. Dokazuje to i příběh romské osady v Rankovcích.

Jedna generace

Ve srovnání s bezútěšností Luníku působí vesnice Rankovce o třicet kilometrů dál severovýchodně od Košic jako zjevení. Když se mi k ní podaří dojet po desítkách kilometrů rozbombardovaných úzkých silnic, vhodných spíš pro tank než pro auto, najdu místo obvyklých vybydlených chatrčí nové cihlové domy. V zapomenutém kraji mezi kopci v nejvýchodnějším cípu Slovenska se podařilo občanskému sdružení Pro lepší život společně s obcí a další neziskovou organizací ETP dostat místní lidi z nejhorší bídy. Trvalo to jednu generaci terénní práce s komunitou.

„Když jsem sem poprvé přišla, byla to jedna z nejchudších osad. U cesty se válely obrovské haldy smetí, lidi bydleli v polorozpadlých chatrčích. Děti nebyly očkovány. Byl tu jen jeden člověk s maturitou, zbytek měl základní vzdělání,“ vzpomíná Františka Ondrašíková, zakladatelka sdružení Pro lepší život. Drobná energická žena, původním povoláním zdravotní sestra, působí nesmírně skromně. Před sedmnácti lety se sem přivdala.

Teď se procházíme mezi novými zděnými domy, které si v posledních letech svépomocí postavilo čtrnáct zdejších rodin. Ještě tu není zavedená kanalizace a v deštivém odpoledni nám boty čvachtají na cestě bez asfaltu. Rodiny si na bydlení i na pozemky samy našetřily z napjatých rozpočtů, protože často žijí jen z dávek, které jsou výrazně menší než v Česku. Z původního počtu zájemců jich ale časem polovina odpadla. Ty, kteří vydrželi, domy vyšly na devět tisíc euro, tedy na necelých 250 tisíc korun. „Spořicí fáze měla budovat jejich motivaci, protože museli krátkodobou spotřebu vyměnit za dlouhodobý cíl. A bylo to zároveň i povzbuzení pro ostatní lidi z komunity, že je to možné,“ říká Ondrašíková.

Ve vesnici žije osm set lidí, sedm set z nich je Romů, je tu romský starosta i celé zastupitelstvo. Díky systematické práci sdružení, které místním pomáhalo hledat zaměstnání nebo podporovalo děti ve škole, tu má teď práci třetina lidí. Což je úspěch, ve většině romských osad je běžná prakticky stoprocentní nezaměstnanost. A ve studiu tu po základní škole pokračuje každé dítě, ať už na střední nebo v učebním oboru. Podle Atlasu romských komunit má devadesát procent slovenských Romů maximálně základní vzdělání.

Sdružení také provozuje v nedalekých Kecerovcích malou dílnu na ekobrikety. V sezóně tu pracuje deset lidí, většinou dlouhodobě nezaměstnaných, kteří tak získávají pracovní návyky, učí se respektovat pravidla a dochvilnost. „Podařilo se mi získat živnostenský list,“ říká spokojeně asi třicetiletý rozložitý muž v červených montérkách a přitom mi s dvěma kolegy v dílně v malém domku ukazuje, jak se starý papír trhá na kousky, máčí ve vodě, mísí s pilinami, lisuje ve formě a suší na půdě. O brikety je velký zájem, jsou výhřevnější než dřevo. Část produkce dostávají darem nejchudší místní rodiny, které nemají peníze ani na otop. A lidé ze sdružení uvažují, že úspěšný podnik rozšíří i do okolních vesnic.

„Nešla jsem do toho na začátku s iluzemi. Ale myslela jsem, že některé věci půjdou rychleji. Zdejší lidé nejdřív dlouho nevěřili, že můžou mít vlastní dům, nikdy nestavěli legálně. Žili v uzavřené osadě a nekomunikovali s okolním světem. Ale jakmile se postavily první domy, spustila se lavina,“ dodává Ondrašíková, když se loučí a nasedá v hustém dešti do auta.

Autorka je redaktorka MF Dnes